

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА
ПОЛІТЕХНІКА»**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КУЛЬТУРОЛОГІЯ»
для студентів усіх спеціальностей
усіх форм навчання**

2020

Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни “Культурологія” для студентів усіх спеціальностей усіх форм навчання / Укл.: Г.А. Сигида, І. М. Спудка. – Запоріжжя: НУ «Запорізька Політехніка», 2020. – 38 с.

Укладачі: Г. А. Сигида, ст. викладач;
І. М. Спудка, доцент, канд. іст. наук.

Рецензент: П.О. Бідзіля, канд. іст.наук, доцент, доцент кафедри суспільних дисциплін Запорізького державного медичного університету

Відповідальний
за випуск: М.В.Дєдков, професор, канд. іст. наук

Затверджено на засіданні кафедри
українознавства та загальної мовної підготовки,
протокол №12 від 25.05.2020 р.

Затверджено на засіданні Науково-методичної
ради Гуманітарного факультету протокол № 6 від
10.06.2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Тема 1. Історія культурологічних вчень.	5
Тема 2. Інститути культури як система її цінностей.	9
Тема 3. Захід і Схід як категорії культурології.	12
Тема 4. Культурні регіони.	16
Тема 5. Арабо-мусульманська культура.	19
Тема 6. Культура доколумбових цивілізацій.	23
Тема 7. Культурний феномен Японії.	27
Тема 8. Культура доби Бароко та Просвітництва.	30
Теми 9. Актуальні проблеми сучасної культури.	34

ВСТУП

Культура є соціальним явищем людського суспільства, що відзеркалює його якісну характеристику та збагачує духовне життя особистості. Вона являється результатом творчої діяльності людини, спрямованої на пізнання оточуючого її світу та визначення свого місця в цьому світі. Разом з тим засвоєння духовних цінностей допомагає перетворенню природної людини в культурну, регулюванню соціальних відносин людей. Відтак опанування цими знаннями є необхідною умовою процесу формування кожної людини і тим більше фахівця будь-якого профілю.

Запроваджена кредитно-модульна система навчання сприяє ефективному контролю та своєчасному корегуванню навчально-виховного процесу, зокрема й шляхом тестової перевірки знань студентів.

Дані методичні рекомендації ставлять своїм завданням допомогти студентам оволодіти методикою самостійної роботи над темами курсу «Культурологія», зокрема й тестовим методом перевірки знань з метою його успішного використання у навчальному процесі.

Тема 1. Історія культурологічних вчень

Міфологічні уявлення - початкова стадія духовної культури людського суспільства. Осмислення культури філософами Давньої Греції та арабськими вченими. Специфіка пояснення змісту культури в добу Середньовіччя. Богословська концепція культури. Її засновники Аврелій Августин і Фома Аквінський. Внесок просвітницької культурологічної думки (Самуель Пуфендорф, Вольтер, Жан Жак Руссо, Шарль Фур'є, Йоганн Гердер, Григорій Сковорода) у теорію сутності культури. Німецька класична філософія (Іммануїл Кант, Георг Гегель) про сутність культури. Головні течії сучасних культурологічних шкіл: релігійна (Пауль Тіллх, Микола Бердяєв) та наукової (психологічно-аналітична концепція – представники Фрідріх Ніцше, Зигмунд Фройд; концепції культури як сукупності знакових систем – Клод Леві-Стросс, Мішель Поль Фуко; концепція культури гри – Йоган Гейзінга та інші). Вчення Володимира Вернадського про “ноосферу” (сферу розуму).

Культурологічні концепції розвитку культури. Еволюційно-лінійна концепція розвитку культури (культурологічні теорії Герберта Спенсера, Льюїса Моргана, Едварда Тайлора, Карла Маркса, Леслі Уайта). Локально-циклічна концепція розвитку культури (творчий доробок Джамбаттиста Віко, Миколи Данилевського, Освальда Шпенглера, Арнольда Тойнбі). Поєднання еволюційно-лінійної та локально-циклічної концепцій розвитку культури в працях Карла Ясперса. Ціннісна або соціологічна концепція розвитку культури (культурологічна спадщина її засновника Пітірима Сорокіна). Функціональна або антропологічна концепція розвитку культури (культурологічні розробки її основоположника Броніслава Малиновського).

Література:

1. Віко Джамбаттиста. Основания новой науки об общей природе наций/ Джамбаттиста Віко; [пер. с итал. А.А.Губера]. – К.: «REFL-book», 1994. – 618 с.

2. Гейзінга Йоган. Homo Ludens/ Йоган Гейзінга; [пер. з англ. О.Мокровольського]. – К.: Основи, 1994. – 250 с.
3. Гердер Йоганн Готфريد. Идеи к философии истории человечества/ Йоганн Готфريد Гердер; [пер. и примеч. А.В.Михайлова]. – М.: «Наука», 1977. – 703 с.
4. Данилевский Николай. Россия и Европа. Взгляд на культуры и политические отношения Славянского мира к Германо-Романскому/ Николай Данилевский. – М.: Эксмо: Алгоритм, 2003. – 639 с.
5. Культурология. Энциклопедия/ Глав.ред. и автор проекта С.Я. Левит. – М.: РОССПЭН, 2007. – Т. 1. – 1390 с. Т. 2. – 1183 с.
6. Маркузе Герберт. Одномерный человек. Исследование идеологии Развитого Индустриального Общества/ Герберт Маркузе. – М.: «REFL-book», 1994. – 341 с.
7. Сорокин Питирим. Человек. Цивилизация. Общество/ Питирим Сорокин. – М.: Политиздат, 1992. – 544 с.
8. Тайлор Едвард Бернетт. Первобытная культура/ Едвард Бернетт Тайлор; [пер. с англ. Коропчевского]. – М.: Политиздат, 1989. – 573 с.
9. Тойнбі Арнольд Дж. Дослідження історії: Скорочена версія томів I–VI. Д.Ч. Сомервелла/ Арнольд Дж. Тойнбі; [пер. з англ. Шовкун В.]. – К.: Основи, 1995. – Т. 1. – 614 с.
10. Тойнбі Арнольд Дж. Дослідження історії: Скорочена версія томів VII – X . Д.Ч. Сомервелла/ Арнольд Дж. Тойнбі; [пер. з англ. В.Митрофанов, П.Таращук] . – К.: Основи, 1995. – Т. 2. – 401 с.
11. Уайт Лесли. Избранное: Наука о культуре/ Лесли Уайт. – М.: «Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004. – 960 с. (сер. «Культурология. XX век»).
12. Філософський енциклопедичний словник. – НАНУ, Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди. – К.: Абрис, 2002. – 743 с.
13. Хоркхаймер Макс, Адорно Теодор. Диалектика Просвещения: Философские фрагменты/ Макс Хоркхаймер, Теодор Адорно [пер. с нем. М.Кузнецова]. – М.: Медиум; СПб, Ювента, 1997. – 311 с.
14. Шпенглер Освальд. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории. Т. 1. Гештальт и действительность/ Освальд Шпенглер.- М.: «Мысль», 1998. – 667 с.

Питання до теми №1:

1. Як осмислювалося явище культури в давній історії людства?
2. Визначте зміст культури в часи Середньовіччя.
3. Охарактеризуйте розвиток культурологічної думки в творчому доробку філософів-просвітників та представників німецької класичної філософії.
4. Який зміст вкладають в концепцію культури сучасні дослідники?
5. Розкрийте еволюційну концепцію розвитку культури.
6. Дайте характеристику циклічної концепції розвитку культури.
7. В чому суть соціологічної концепції розвитку культури?
8. Визначте функціональну концепцію розвитку культури.
9. Поясніть ваше розуміння маргінальної й кримінальної культури.

Тестові завдання до теми №1:

1. У якому столітті слово "культура" увійшло до мови науки ?
 - а) XIX ст.
 - б) XVIII ст.
 - в) XVII ст.
2. Хто з філософів вбачав основу культури не в самій природі людини, а в сфері її морального існування?
 - а) Ф. Бекон;
 - б) І. Гердер;
 - в) І. Кант;
3. Хто є автором циклічної концепції розвитку культури?
 - а) Д. Віко;
 - б) О. Шпенглер;
 - в) С. Пуфендорф.
4. Назва основного твору З. Фрейда
 - а) «Сутінки Європи» ;
 - б) «Вступ до психоаналізу» ;
 - в) «Про град Божий ».

5. Хто такий Володимир Вернадський ?

- а) автор книги «Сутінки Європи» ;
- б) засновник ШКД ;
- в) автор вчення про «ноосферу».

6. Хто є засновниками релігійно-філософського вчення «жива етика» ?

- а) Рерихи ;
- б) Кюрі ;
- в) Ганді.

7. З точки зору антропологічної концепції культури, зокрема англійського вченого-соціолога Б.Малиновського, поява культури зумовлена:

- а) первинними, похідними та інтегративними потребами людства;
- б) розвитком релігії, філософії, позитивної науки;
- в) боротьбою за виживання в умовах дикої природи.

8. Що покладено в основу концепції ШДК ?

- а) засіб самодетермінації особистості;
- б) примус до засвоєння закритого знання;
- в) накопичення певної суми знань.

9. Яке вчення назване августизмом ?

- а) вчення, що спирається на минуле і не несе змін;
- б) вчення про втілення бажань у життя;
- в) концепція, в основу якої покладено гріховність людства.

10. Пітірім Сорокін запропонував у науці:

- а) «системну типологію » культури;
- б) циклічну;
- в) антропологічну.

Тема 2. Інститути культури як система її цінностей

Поняття “цінності” за Іммануїлом Кантом. Його конкретизація Максом Вебером, Генріхом Ріккертом, Г. Вижлецовим, М. Каганом. Виокремлення цінностей у культурному процесі. Набуття ними інститутів культури.

Міф як найдавніша система цінностей і основа релігії. Релігійні уявлення як необхідність пояснення навколишнього світу. Їх найпростіші форми (тотемізм, фетишизм, магія, анімізм). Зміна ранньокласових форм релігії світовими релігіями (буддизм, християнство, іслам). Взаємодія релігії і культури.

Вплив мистецтва на розвиток культури. Види мистецтва. Способи сприйняття їх людиною.

Наука як сфера людської діяльності, спрямована на вироблення й використання системи знань про дійсність. Філософія як фундамент науки, її теоретична душа. Етапи розвитку науки. Класифікація наукових досліджень. Взаємодія науки і техніки. Її наслідок – науково-технічний прогрес і науково-технічна революція. Основні риси останньої. Становлення в умовах науково-технічної революції єдиної системи “Наука-техніка-виробництво”.

Значення освіти в передачі й відтворенні культурного досвіду поколінь. Роль письма в розвитку освіти. Етапи його удосконалення (піктографія, ідеографія, фонографія). Завдання освіти – введення людини в світ культури на різних етапах її життя. Форми, види освіти та способи її передачі.

Визначення поняття “освіта”. Завдання освіти. Форми і види освіти. Способи передачі культурного досвіду в системі освіти.

Література:

1. Антична література: Греція. Рим. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. ;[упоряд.: Михед Т.В., Якубіна Ю.В.] – К.: Центр навч.-ї літ.-ри, 2006. – 864 с.
2. Вебер Макс. Избранное: протестантская этика и дух капитализма / Макс Вебер ; [Пер. М. И. Левина]. – 2-е изд. доп., перераб. – М.: РОССПЭН, 2006. – 651 с.

3. Вико Джамбаттиста. Основания новой науки об общей природе наций/ Джамбаттиста Вико; [пер. с итал. А.А.Губера]. – К.: «REFL-book», 1994. – 618 с.
4. Кримський Сергій. Ранкові роздуми/ С. Кримський. – К.: Майстерня Білецьких, 2009. – 115 с.
5. Культурологія: Учебник / Ю. Н. Солонин, М. С. Каган. – М.: Юрайт, 2005. – 566 с.
6. Культурологія. Енциклопедія: в 2 т. / С. Я. Левит, гл. ред. и автор проекта. – М.: РОССПЭН, 2007. – Т. 1. – 1391 с.
7. Культурологія. Енциклопедія: в 2 т. / С. Я. Левит, гл. ред. и автор проекта. – М.: РОССПЭН, 2007. – Т. 2. – 1183 с.
8. Кун Томас. Структура наукових революцій /Томас Кун;[Пер. О. Васильєва]. – К.: Port-Royal, 2001. – 226 с.
9. Попович Мирослав. Нарис історії культури України/ М. Попович. – К.: АртЕк, 1999. – 727 с.
10. Риккерт Генріх. Науки о природе и науки о культуре / Генрих Риккерт [Пер. с нем. А. П. Полякова, М. М. Беляева]. – М.: Республика, 1998. – 413 с.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю “цінність”.
2. Що таке релігія? В чому полягає її суть?
3. Яке місце посідає міфологія в релігії, філософії, науці й мистецтві?
4. Розкрийте поняття “мистецтва”.
5. Розкажіть про основні види мистецтва.
6. Чому освіта розглядається як частина культури?
7. Розкрийте поняття “освіта”. Визначте її завдання.
8. Визначте поняття “наука”. Назвіть етапи розвитку науки.
9. На які групи поділяється сучасна система науки?
10. Що таке науково-технічний прогрес і науково-технічна революція?

Тестові завдання до теми №2:

1. Яка наука вивчає цінності?
 - а) антропологія;
 - б) аксіологія;

в) етнографія.

2. Основим джерелом міфотворчості є:

- а) потреба давніх людей в усвідомленні оточуючої його природної і соціальної стихії, суттєвості людини;
- б) бажання прикрасити існуючу дійсність;
- в) стремління передбачити майбутнє.

3. Давні форми релігії :

- а) буддизм, іслам, протестантизм;
- б) анімізм, фетишизм, тотемізм ;
- в) сінтоїзм, іудаїзм, брахманізм.

4. Ялина була наймогутнішим фетишем для:

- а) давніх германців ;
- б) давніх слов'ян ;
- в) давніх єгиптян.

5. Час появи буддизму :

- а) VI ст. до н.е. ;
- б) V ст. до н.е.;
- в) IV ст. до н.е.

6. Хто вважається засновником ісламу ?

- а) мешканець Мекки Мухаммад;
- б) Авраам ;
- в) Юсуф.

7. У який час європейська освіта будувалася на «семи вільних мистецтвах»?

- а) античність;
- б) середньовіччя;
- в) XIX століття.

8. Прихильники культуросообразності називають навчання:

- а) освітою ;
- б) просвітою ;

в) наукою.

8. Яку назву має первісна форма письма ?

- а) латиниця;
- б) піктографія;
- в) кирилиця.

10. Про що слова Михайла Ломоносова: «... — це ясне пізнання істини, просвітлення розуму, непорочна радість життя, похвала юності, старості опора, будівельниця градів, фортеця успіху в нещасті, у щасті — укріплення, всюди вірний і нерозлучний супутник» ?

- а) про віру;
- б) про науку;
- в) про мистецтво.

Тема 3. Захід і Схід як категорії культурології

Проблема "Схід - Захід", на думку багатьох дослідників культури, є однією з наскрізних для людства. Уже давньогрецькі історики зафіксували її у своїх творах, привертаючи увагу до суттєвих відмінностей між Сходом і Заходом у способах життя, характері політичного правління і, головне, у способі світоосмислення. Упродовж тисячоліть людської історії Схід і Захід досить конфліктно протистояли один одному, і напруження цього протистояння значною мірою визначало розвиток культури та політичних процесів суспільства. Водночас їх взаємодія і взаємовпливи ніколи надовго не переривалися. Врешті-решт суть проблеми "Схід-Захід" полягає у тому, що людство, будучи єдиним анатомічно та фізіологічно, постає різне відмінним і несхожим у своїх східних і західних соціокультурних проявах.

Захід і Схід як історико-культурні поняття культурології. Західна культура: християнський світ, Європа; культурно-історична традиція, що зародилась в басейні Егейського моря на основі Крито-мікенської культури. Фактори розвитку західної цивілізації: давньогрецька філософія та християнство.

Розуміння західної культури в сучасній культурологічній думці: традиційна європоцентристська формаційно-історична концепція; західна культура як одна з багатьох локальних рівноцінних культурних спільностей; як цивілізація - відхилення від загальних людських норм. Загальні риси західної культури: пріоритет розумного, раціонального, сцієнтизм, активне техніко-технологічне перетворення світу, динамізм, інновативність, індивідуалізм тощо. Винаходи західної культури: лібералізм, ринок, політичний плюралізм, демократія тощо. Розвиток західної культури як комплексу окремих народів і держав (Північна Америка та ін.).

Схід: китайська, індо-буддійська та арабо-ісламська цивілізації як три „гігантські структури”. Зародження перших цивілізацій на Сході. Схід - термін для визначення традиційних суспільств і традиційних культур. Загальні риси: духовність, ірраціоналізм, містицизм, колективізм. Принципова єдність східної культури: відсутність панівної ролі приватної власності; релігія як основа світогляду; консервативність видів діяльності, їх засобів та цілей; традиції, міфи, канонізовані стилі мислення як основна культурна ідея; східна людина як частка природи. Сучасні тенденції у відношеннях між Сходом і Заходом.

Література:

1. Бахтин М.М. Слово в романе // Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет/ М.М. Бахтин. – М.: Художественная литература, 1975. – С.72 - 233.
2. Бердяев Н. Самопознание: Сочинения/ Н. Бердяев. – М.: Издательство «ЭКСМО-Пресс»; Харьков: Издательство «Фолио»; 2001. – 624 с.
3. Жирмунский В.М. Сравнительное литературоведение. Восток и Запад. /В.М. Жирмунский. – М.: Наука, 1979. – 495с.
4. Киселева М.С. Учение книжное: текст и контекст древнерусской книжности/ М.С. Киселева. – М.: «Индрик», 2000. – 256 с.
5. Липинський В. Повне зібрання творів, архів, студії / НАН України. Ін-т східноєвропейських досліджень. Східноєвропейський дослідний ін-т ім. В.К.Липинського. – К., 1995. – Т.6 Кн.1: Політологічна секція.

Листи до братів-хліборобів: про ідею і організацію українського монархізму. – 470 [2] с.

6. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури/Є. Маланюк. – К.: Акціонерне товариство "Обереги", 1992. – 80 [1] с.

7. Мяло К.Г. Космогонические образы мира: между Западом и Востоком/К.Г.Мяло // Культура, человек и картина мира: Сб. ст. // Ин-т философии АН СССР. – М.: Наука, 1987. – С. 227 - 262.

8. Степанянц М.Т. Мир Востока: Философия: Прошное, настоящее, будущее: Монография/ М.Т. Степанянц. – М.: Восточная литература, 2005. – 375 с.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Чому саме слова відомого англійського письменника Ред'ярда Кіплінга, що «Захід – є Захід, а Схід - є Схід, і їм не зійтися вдвох», - сьогодні набули особливого значення і змісту?
2. «Людина успіху» та «зайва людина»: культурним традиціям яких народів здебільшого відповідають ці поняття? Наведіть приклади.
3. Продовжіть низку прикладів: картезіанський раціоналізм французів; протестантський пуританізм Скандинавії...
4. Зробіть порівняльний аналіз культури Заходу і Сходу за означеними критеріями: у відношенні до світу, у відношенні до природи; в трактуванні буттєвого покликання людини та орієнтації людської праці; в розумінні устрою світобудови, людської природи та людського буття, механізмів історичного процесу.
5. Вкажіть відмінності між західною та східною культурами у відношенні до держави, влади, закону; у часовій орієнтації людської поведінки; в ціннісних орієнтаціях особистості та суспільства; в оцінці пізнавальних та перетворювальних можливостей людини; в сутності та механізмах пізнання; у відношенні людини до істини; у відношенні до релігійної віри.

Тестові завдання до теми №3:

1. Який природний елемент виступав стимулом розвитку азійського способу виробництва?

- а) ґрунти;
- б) вітри;
- в) вода.

2. Домінування індивідуального над загальним характеризує :

- а) Схід;
- б) Захід;
- в) обидва регіони.

3. Образний, притчовий, афористичний стиль мислення притаманний :

- а) Західній цивілізації;
- б) Східній цивілізації;
- в) обом.

4. Канонічні джерела східної філософії це -:

- а) Євангелія, Біблія;
- б) Коран, Веди, Китайське п'ятикнижжя;
- в) Пополь - Вух.

5. Ієрогліфічне письмо притаманне:

- а) східним культурам;
- б) західним культурам;
- в) обом.

6. Фактори розвитку західної цивілізації:

- а) давньогрецька філософія та християнство;
- б) суфізм та зороастризм;
- в) ведизм та конфуціанство.

7. Тенденція до витлумачення філософського і соціологічного знання у світлі принципів і методів, властивих природничим наукам:

- а) сцієнтизм;
- б) персоналізм;
- в) міфологізм.

8. Лінійна модель історії характерна:

- а) для Заходу;

- б) для Сходу;
- в) притаманна обом.

9. За яких умов буде відбуватися успішний діалог культур?

- а) за умов ксенофобії;
- б) за умов толерантності;
- в) за умов несприйняття.

10. У культурах різних народів Схід символізує:

- а) початок, весну;
- б) розквіт, літо ;
- в) зрілість, осінь.

Тема 4. Культурні регіони

Регіональна культура як надетнічна культура, що складається та існує протягом довгого історичного періоду в певному географічному ареалі. Природні та кліматичні умови (їх однаковість) географічного регіону як чинник встановлення стійких економічних, політичних і духовних взаємозв'язків між народами, що його населяють; утвердження в них загальних форм життя та звичаїв. Утворення подібних рис в культурах, що визначають специфіку даної регіональної культури. Зіткнення культур або їх асиміляція як чинник змін в ареалі розповсюдження регіональної культури.

Культурні регіони: Далекосхідний та Індійський (культура Китаю, Японії, культура Індії); Арабо-мусульманський або Близькосхідний культурний регіон; Тропічно-африканський або Африканський культурний регіон; Латиноамериканський культурний регіон; Північноамериканський культурний регіон: культура США, культура Канади; Європейський культурний регіон.

Суть і характерні особливості регіонального підходу до типології світової культури.

Література:

1. Гаджиев К. Американская нация: национальное самосознание и культура/ К.Гаджиев. - М.: Наука, 1990. – 239с.

2. Гачев Г.Д. Американский Космо-Психо-Логос/ Г.Д. Гачев // Американский характер: Очерки культуры США. - М.: Наука, 1991. – С. 168 – 190.
3. Гачев Г.Д. Национальные образы мира. Америка в сравнении с Россией и Славянством/ Г.Д. Гачев //Серия: Технологии культуры. – М.: Академический Проект, 2007. - 512 с.
4. Гачев Г.Д. Национальные образы мира. Евразия: Космос кочевника, земледельца и горца/ Г.Д. Гачев. - М. : ДИ-ДИК, 1999. – 369с.
5. Гачев Г.Д. Образы Индии (Опыт экзистенциальной культурологии). - М.: Наука, 1993. – 393с.
6. Грюнебаум Г.Э. Классический ислам. Очерки истории (600 – 1258) / Г.Э. Грюнебаум. - М.: Наука, 1988. – 209с.
7. Грюнебаум Г.Э. Основные черты арабо-мусульманской культуры / Г.Э. Грюнебаум. - М.: Наука, 1981. – 310с.
8. Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посіб. / Керівник авт. кол. Л.Т.Левчук. – К.: Либідь, 2000. -
9. Мириманов В.Б. Искусство Тропической Африки: Типология. Семантика. Эволюция/ В.Б.Мириманов. – М.: Искусство, 1986. – 310 с.
10. Тюляев С.Н. Искусство Индии/ С.Н. Тюляев. – М.: Искусство, 1988. – 344 с.
11. Тишков В.А., Кошелев Л.В. История Канады/ В.А. Тишков, Л.В. Кошелев. – М.: Мысль, 1982. – 268 с.
12. Шевнюк О.Л. Культурологія. Навчальний посібник/ О.Л. Шевнюк. - К.: Знання, 2004. – 334 с.
13. Энциклопедия для детей. Т. 21. Общество. Ч. 2. Культуры мира / главн. ред. Е. Ананьева; вед. ред. М. Боярский. - Москва: Аванта +, 2004. - 640 с.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Порівняйте сюжети китайських та інших давньосхідних міфів.
2. Яка роль відводилась науці та освіті у житті давньокитайського суспільства? Які науково-технічні досягнення мають світове значення?
3. У чому особливості давньокитайської літературної творчості?
4. Охарактеризуйте мистецтво Стародавнього Китаю.

5. У чому криється феномен японської культури?
6. Кінематограф Індії : історія розвитку та особливості.
7. Розкажіть про розвиток регіонального підходу до типології культури.
8. Що вам відомо про особливості розвитку Африканського культурного регіону?
9. У чому полягає своєрідність Північноамериканського культурного регіону?

Тестові завдання до теми №4:

1. Культурні регіони:

- а) європейський, арабо-мусульманський, тропічно-африканський, латиноамериканський, індійський, далекосхідний;
- б) східноєвропейський, арабо-мусульманський, тропічно-африканський, латиноамериканський, індійський, далекосхідний;
- в) арабо-мусульманський, тропічно-африканський, латиноамериканський, китайський, індійський, далекосхідний.

2. На якій ідеологічній базі ґрунтувався розвиток культури європейського регіону?

- а) язичництво – буддизм;
- б) язичництво – християнство;
- в) язичництво – іслам.

3. В яку епоху складалась матриця сучасної європейської культури ?

- а) античності;
- б) Відродження;
- в) Просвітництва.

4. Світоглядними орієнтирами якого регіону слугували конфуціанство, даосизм, легізм, синтоїзм і буддизм ?

- а) європейського;
- б) латиноамериканського;
- в) далекосхідного.

5. Натуралістичний віталізм, що передбачав надзвичайно високу оцінку життя й довголіття був характерним для
- а) китайської філософської думки;
 - б) арабської філософської думки;
 - в) грецької філософської думки.
6. Розвиток мистецтва якого регіону регламентувався Кораном?
- а) арабського ;
 - б) європейського;
 - в) індійського.
7. Який культурний регіон вважається прабатьківщиною людини?
- а) африканський;
 - б) латиноамериканський;
 - в) європейський.
8. Системне релігійне світобачення індійського регіону базується на
- а) Корані;
 - б) Біблії;
 - в) Ведах.
9. З яким культурним регіоном пов'язані високорозвинуті цивілізації майя, ацтеків та інків?
- а) африканським;
 - б) далекосхідним;
 - в) латиноамериканським.
10. Метиси, самбо, мулати – це
- а) нові расово-етнічні утворення;
 - б) жанри латиноамериканської музики;
 - в) види рослин, які культивувалися майя.

Тема 5. Арабо-мусульманська культура

Арабо-мусульманська культура як єдність різноманіття має своїми потенціями і вадами, становить культурну своєрідність, займаючи

відповідне місце в загальносвітовій цивілізації. Арабо-мусульманська культура - культура, визначилася у своїх характерних рисах в VII - XIII ст. і отримала своє первісне розвиток на Близькому Сході на великій, населеній різними народами Арабського халіфату і об'єднана теократичної державністю, мусульманською релігією і арабською мовою, основною мовою науки, філософії і літератури. Сам термін «арабська культура» має збірний, а не буквальний характер, як вже при династії Аббасидів (750 - 1055) у її створенні брали участь не тільки араби, але інші піддані Халіфату: іранці, греки, тюрки, євреї, іспанці і т. д., і тоді відбувалося глибоке взаємодія власне арабської культури і культурних доісламських традицій інших народів. Зокрема, це виявилось в тому, що в середовищі «східних іранців" (таджиків) і «західних іранців" (персів) у сприятливих умовах становлення незалежної від Арабського халіфату східно-іранської держави Саманідів (887 - 999) зі столицею в Бухарі сформувалась персько - таджицька література мовою фарсі, в рамках якої до XII ст. буде створена класична традиція східної поезії та прози.

Вивчення арабо-мусульманської культури як цілісного соціокультурного феномену з усією своєю структурою, ядром і периферією - завжди актуальна дослідницьке завдання, що викликає пильний інтерес як вітчизняних, так і західних істориків, політологів, соціологів, культурологів, філософів.

Література:

1. Батунський М.А. Іслам як тотальна система регуляції/ М.А.Батунський // Порівняльне вивчення цивілізацій: Хрестоматія. - М., 1999. - 579с.
2. Грюнебаум, Г.Э. фон Основные черты арабо-мусульманской культуры : статьи разных лет / Г.Э. фон Грюнебаум. — Москва : Наука, Главная редакция восточной литературы, 1981. — 228 с.
3. Фехретдін Р. Іслам діне нінді дин / Р. Фехретдін // Мирас. - 1994. - № 2. - Б.57-60.
4. Федоров А.А. Введення в теорію та історію культури: Словник / А.А. Федоров. - Уфа: Гільом, 2003. - 320с.

5. Степанянц М.Т. Філософія зарубіжного Сходу XX століття/М.Т.Степанянц // Історія Східної філософії. - М.: ІФ РАН, 1999. – 122с.
6. Степанянц М.Т. Філософські аспекти суфізму/ М.Т. Степанянц. - М.: Наука, 1987. - 190 с.
7. Юзеев О.М. Татарська філософська думка кінця XVIII - XIX століть/О.М. Юзеев. - Кн.2. - К.: Іман, 1998. - 123 с.
8. Микульський Д.В. Арабо - мусульманська культура в творі ал - Мас'уді «Золоті копальні і розсипи самоцвітів» («Мурадз аз - захаб ва ма'адін ал - джаухар»): X століття. - Вид-во «Східна література», 2006. - 175 с.
9. Галаганова С.Г. Схід: традиції і сучасність / С.Г. Галаганова// Захід і Схід: традиції і сучасність. - М.: Знание, 1993. - С.47 - 53.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Чим відрізнялося економічне становище новонавернених до ісламу від арабів-мусульман?
2. Які способи навернення до ісламу ради в застосувати Мухаммед?
3. Як, згідно з Кораном, потрібно ставитися до іновірців? Чи обов'язково воювати з невірними?
4. Порівняйте мусульманські та християнські моральні чесноти.
5. У Стародавній Греції проголошували мир на час проведення Олімпійських ігор, в арабів — на час проведення мекканського ярмарку. Про що це свідчить?
6. Опишіть одну з архітектурних пам'яток (на вибір) арабської культури.

Тестові завдання до теми №5:

1. Іслам виник у:
 - а) V столітті;
 - б) VI столітті;
 - в) VII столітті.
2. Принципи мусульманського світобачення затверджені:
 - а) в Біблії;

- б) в Корані;
- в) в Торі.

3. Споруда мусульман для проведення молитви:

- а) медресе;
- б) мечеть;
- в) мінарет.

4. Основний ісламський навчальний заклад з X століття:

- а) медресе;
- б) мечеть;
- в) мінарет.

5. Автор книги “Канон медицини”, де вперше описано будову людського ока, викладено вчення про кров, лімфу та жовч людини:

- а) Аль-Якубі;
- б) Авеценна;
- в) Аль-Баттані.

6. Мінарет як символ мусульманської присутності на завойованих територіях з'явився у:

- а) V столітті;
- б) VI столітті;
- в) VII столітті.

7. Тип візерунку, складений за допомогою точних математичних розрахунків, в якому поєднується геометричний і рослинний орнамент з каліграфічним написом:

- а) арабеска;
- б) муедзин;
- в) шаріат.

8. Найголовніший храм мусульманського світу:

- а) Блакитна мечеть у Стамбулі;
- б) Харам у Мекці;
- в) Тадж-Махал в Агрі.

9. Засновник ісламу:

- а) Мухаммед;
- б) Ібн-Аль-Батайр;
- в) Аз-Захраві.

10. Вершина східного музичного професіоналізму:

- а) азан;
- б) тиліав;
- в) маканат.

Тема 6. Культура доколумбових цивілізацій

Сучасна історична наука поділяє історію доколумбових цивілізацій і держав на Американському континенті на два великі етапи — найстародавніший і стародавній. Це пов'язано як із різним ступенем інтенсивності процесів формування класів і зрілості державних утворень, так і з тим, що між вказаними періодами лежить проміжок (приблизно VIII—XII ст.н.е.), протягом якого відбувається розпад усіх перших державних утворень (найстародавніших); після ж цього періоду-межі почали формуватися (в деяких випадках відроджуватися) держави й цивілізації, які, хоч і були сучасниками європейського Відродження, проте за характером суспільних відносин можуть належати лише до стародавніх.

Основні регіони існування доколумбових цивілізацій — Месо-америка й Центральні Анди. Найдавніші цивілізації Месо-америки: ольмеків, майя, теотіуакан, тольтеків, тотонаків, сапотеків; у Центральних Андах відповідно — чавін, паракас, наска, мочіка й тіауанако.

Стародавні цивілізації як Месоамерики, так і Анд представлені територіально великими державними утвореннями типу імперій, до складу яких входили різні народи: в Месо-америці це держава майя й царство ацтеків; в Андах — імперія інків і царство Чимор.

Сучасні дослідники вважають, що Америка не належала до центрів антропогенезу, а її первинне населення проникло сюди ще в кінці палеоліту з Північно-Східної Азії 30-25 тисяч років тому внаслідок декількох хвиль переселення. Предки американських індіанців заселили величезні простори і розпалися на велику кількість мовних

сімей та ізолюваних груп. У науці багато суперечок викликає питання про можливі зв'язки Америки з іншими частинами світу в доколумбовий період.

Культура доколумбової Америки сформувалася в умовах, коли народи цього регіону перебували в географічній ізоляції протягом декількох тисячоліть. Внаслідок цього, хоч культура і розвивалася за загальними законами, але для неї було характерне відставання у часі від основних світових цивілізацій, повільніший розвиток. Європейська колонізація фактично зруйнувала й знищила індіанські цивілізації і привела до їх забуття, що викликало необхідність заново їх відкривати.

Література:

1. Альперович М.С., Слезкин Л.Ю. История Латинской Америки(с древнейших времен до начала XX века) / М.С. Альперович, Л.Ю. Слезкин. – М.: Razym. Ru, 1991. – 285с.
2. Гуляев В.И. Города – государства майя/ В.И. Гуляев. - М. : Наука, 1972. – 364с.
3. Кинжалов Р.В. Письменные источники по истории и культуре древней Америки. Переводы, проблемы, задачи/ Р.В. Кинжалов // История и семиотика индейских культур Америки. - М., 2002. - С. 354 - 360.
4. Кертман Л.Е.. История культуры стран Европы и Америки/ Л. Е. Кертман. - М.: Высшая школа, 1987. - 304 с.
5. Полікарпов В. С. Лекції з історії світової культури/ В.С. Полікарпов. - К.: Знання, 2000. — 359с.
6. Рус А. Народ майя/ Альберто Рус. - М.: Мысль, 1986. – 255с.
7. Соди Д. Великие культуры Месоамерики/ Деметрио Соди: [Пер. с испан.]. - М. : Знание, 1985. - 208 с.
8. Стингл М. Государство инков: Слава и смерть «сыновей Солнца» / Мирослав Стингл. - М. : Изд-во «Прогресс», 1986. - 269 с.
9. Токарев С.А. Религия в истории народов мира/ С.А. Токарев. - Москва: Политиздат, 1986 – 559с.
10. Томас А. Б. История Латинской Америки/ А.Б. Томас: [Пер. с англ.] - М.: OZON RU, 1960. – 647 с.

11. Українська і зарубіжна культура. Навчальний посібник [Під заг. ред. К. В.Заболоцької]. – Донецьк: «Східний видавничий дім», 2001. – С. 79 –102.
12. Шемякин Я.Г. Латинская Америка: традиции и современность/ Я.Г. Шемякин. – М.: Наука, 1987. – 192 с.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. У чому полягають особливості та основні історичні етапи розвитку доколумбової Америки?
2. Що вам відомо про походження предків латиноамериканців?
3. Розкажіть про релігійні уявлення та специфічні особливості індіанської міфології.
4. Наукові знання, писемність і література представників доколумбових цивілізацій.
5. Архітектура та образотворче мистецтво індіанців.
6. Таємничий календар майя та інші системи літосчислення.
7. Що вам відомо про систему освіти у ацтеків ?
8. Визначте рівень розвитку матеріальної культури у народів доколумбової Америки.

Тестові завдання до теми №6:

1. Релігійна система культур доколумбової цивілізації:
 - а) іслам;
 - б) язичництво;
 - в) іудаїзм.
2. Основні регіони існування доколумбових цивілізацій:
 - а) Месоамерика й Центральні Анди;
 - б) Північна Америка;
 - в) Південна Америка.
3. Який з індіанських народів володів мистецтвом муміфікації?
 - а) інки;
 - б) ацтеки;

в) майя.

4. Яка культура дала світові шоколад?

- а) арабська;
- б) культура Месоамерики;
- в) візантійська.

5. У кого з індіанців було «вузликове письмо» - кіпу ?

- а) у інків;
- б) у майя;
- в) у ацтеків.

6. Що робили майя, щоб підкреслити винятковість правителя?

- а) вдягали прикраси;
- б) робили високі зачіски;
- в) нарощували ніс і заточували зуби.

7. Головний храм – піраміда ацтеків – мав назву :

- а) теокалі;
- б) мастаба;
- в) зікурат.

8. Монтесума – останній правитель:

- а) майя;
- б) інків;
- в) ацтеків.

9. Виняткове місце серед наукових дисциплін ацтеків посідала:

- а) математика;
- б) історія;
- в) астрономія

10. Найвідоміший епічний твір доколомбової літератури :

- а) «Пополь-Вух» ;
- б) «Тріпітака»;
- в) «Шахнаме».

Тема 7. Культурний феномен Японії

Перші відомості про Японію Європа отримала ще в епоху Середньовіччя, відкривши її разом зі сміливцями-мандрівниками як країну небаченої чемності та казкового багатства. Ці уявлення домінували й тоді, коли в XVII—XVIII століттях спочатку португальськими, а потім голландськими купцями та місіонерами були оприлюднені численні факти з життя та історії цієї далекої для європейців держави.

Незгасний інтерес до Японії в наш час дістає новий імпульс в усвідомленні її ролі як єдиної в східному регіоні високорозвинутої капіталістичної країни, котра змушує рахуватися із собою дійовістю свого традиційного культурного комплексу. Предметом аналізу стає цей феномен і в самій Японії, яка вбачає в ньому гарантії подальшого успішного розвитку. Японська культурологічна думка, що не має стійких дослідницьких традицій та внутрішньої єдності й існує як поле зіткнення реакційно-націоналістичних та прогресивно-демократичних концепцій, підійшла, нарешті, до розуміння необхідності дати об'єктивну відповідь на питання про унікальність японської культури, тим самим визначивши усталені в ній допоміжні стимули.

Впродовж свого історичного існування Японія поряд із сильним традиціоналізмом постійно демонструє вміння асимілювати елементи інших культур, органічно залучаючи їх до свого культурного комплексу.

Література:

1. Білик Б. І. Культурологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Б. І. Білик ; Київський національний торговельно-економічний ун-т. - К. : КНИГА, 2004. - 408 с.
2. Бокань В. А. Культурологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. А. Бокань ; Міжрегіональна академія управління персоналом. - К. : МАУП, 2000. - 134 с.
3. Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник [Керівник авт. колект. Л.Т. Левчук]. - К. Либідь, 2000. – 520с.

4. Каптерева Т. П., Виноградова Н. А. Искусство средневекового Востока: Очерки/Т.П. Каптерева, Н.А. Виноградова. - М.: Детская литература, 1989. - 238 с.
5. Культура классической Японии: Словарь-справочник. Серия «Страны и народы мира» / Состав.: С. Рыбалко, А. Корнев. – Ростов-на-Дону, 2002.
6. Культура Средневековья и Возрождения: Хрестоматія [Укладач Н.Л.Перська]. - Харків: Факт, 1998. - 352 с.
7. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. вид. [за ред. А.В.Яртіся]. - Львів: Світ, 1994. - С. 156-178.
8. Левчук Л.Т., Грищенко В.С., Єфименко В.В. Історія світової культури. – К., 2000.
9. Лобас В.Х., Легенький Ю.Г. Українська і зарубіжна культура. – К., 1997.
10. Порьяз А. Мировая культура: Средневековье/ А. Порьяз. - М.: ОЛМА -ПРЕСС, 2001. - 479 с.
11. Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу: Курс лекцій: Навч. Посібник/ В.А. Рубель. - К.: Либідь, 1997. – 464 с.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Визначте основні етапи розвитку японської культури.
2. Назвіть й охарактеризуйте специфічні риси японської цивілізації.
3. Вплив релігії на формування японського менталітету.
4. Розкажіть про японську естетику та канони краси.
5. Чим традиції японської культури приваблюють сучасну людину?
6. Поясніть такі поняття: хокку, каліграфія, ікебана, гейша.

Тестові завдання до теми №7:

1. Японська феодальна держава виникла в:
 - а) V столітті;
 - б) VI столітті;
 - в) VII столітті.
2. Споконвічна релігія Японії:

- а) синтоїзм;
- б) буддизм;
- в) індуїзм.

3. Одна із форм японської поезії:

- а) сугаку;
- б) гаголсу;
- в) танка.

4. Перлина національної японської архітектури:

- а) Золотий павільйон у Кіото;
- б) Тадж-Махал в Агрі;
- в) Цень-Фодун.

5. Вид найунікальнішої японської скульптури:

- а) танка;
- б) хокку;
- в) нецке.

6. Класичний японський театр елітного типу, що виник у XV столітті:

- а) Но;
- б) Кабукі;
- в) Сугаку.

7. Мистецтво аранжування квітів у Японії:

- а) танка;
- б) хокку;
- в) ікебана.

8. Символ Японії:

- а) хризантема;
- б) троянда;
- в) півонія.

9. Перша пам'ятка японської прози:

- а) "Літопис давніх справ";
- б) "Записки при подушці";

в) "Повість про блискучого принца Гендлі".

10. В основі театральних систем Но і Кабукі лежить:

а) хореографія;

б) пісня;

в) музика.

Тема 8. Культура доби Бароко та Просвітництва

Реформація і Контрреформація та їх слід у культурі. Реформація та засади новоєвропейської ментальності. Мистецтво доби Реформації (Північний Ренесанс). Філософські ідеї видатних мислителів XVII ст. - Спінози, Декарта, Бекона, Лейбніца. Наукова революція. Заміна оптимістичного гуманізму доби Відродження трагічним гуманізмом як відображенням у свідомості людей загострившихся суперечностей між особистістю та суспільством. Формування та розповсюдження культури бароко – ствердження погляду на життя як на драму. Загальні риси барокового мистецтва: конкретність художніх образів, ускладнення системи жанрів, нова тематика. Стильові особливості різних видів мистецтва.

Центр формування стилю – Рим. Розвиток жанру палаццо і вілли (садово-парковий комплекс) в творчості архітекторів Борроміні та Берніні. Трагічний реалізм в полотнах Караваджо. Виникнення жанрів опери, ораторії, кантати; розвиток інструментальної музики. Бароко у Фландрії та Голландії. Бароко в Німеччині: музична творчість Й.С. Баха, Г.Ф.Генделя. "Золоте століття" іспанського живопису. Театр: Лопе де Вега, Педро Кальдерон.

Передумови і витоки європейського Просвітництва. Основні риси епохи Просвітництва. Наука: її ідеали та норми. Політичні й філософські течії. Ідеї та діячі Просвітництва.

Класицизм і рококо як альтернатива художнього мислення бароко. Стиль рококо як мистецтво "галантної доби". Перше естетичне обґрунтування класицизму в трактаті Нікола Буало "Поетичне мистецтво".

Трагедії П.Корнеля, Ж.Расіна – оспівування краси доброчесності й людської гідності. Комедії Ж.Б. Мольєра. Драматургічна діяльність К.Гольдоні та К.Гоцці.

Просвітницький класицизм у Франції. Віра в "царство благоденствія і справедливості" просвітителів Вольтера, Монтеск'є, Руссо, Гольбаха, Дідро. Бомарше та його комедія "Весілля Фігаро". Ж.Ж.Руссо та реалістичний напрям просвітницького мистецтва. "Віденські класики": Й. Гайдн, В.А.Моцарт, Л. ван Бетховен.

Просвітницький класицизм в Англії. Формування філософської основи Просвітництва в трактатах Джона Локка "Досвід про людський розум" та Френсіса Бекона "Новий Органон". Ідея "природної чуттєвості людини" у творах Дж.Свіфта та Д. Дефо. Мистецтво рококо: "приємне" заперечення Просвітництва. Художники А.Ватто, Ф.Буше. Французькі клавесиністи – Куперен, Рамо, Дакен. "Вік розуму" й сучасність.

Література:

1. Артамонов С.Д. История зарубежной литературы XVII-XVIII вв., 2-е изд., доп. / С. Д. Артамонов. –М.: Просвещение, 1988. - 608 с.
2. Балашов Н. И. Испанская классическая драма в сравнительно-литературоведческом и текстологическом аспектах/ Н.И. Балашов. - М.: «Наука», 1975. - 335 с.
3. Испанский театр XVII века. – М., 1975.
4. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура. – К.: Центр учбової літератури, 2007.
5. Культурологія: українська та зарубіжна культура [Текст] : навч. посіб. / М. М. Закович [та ін.] ; ред. М. М. Закович. - К. : Знання, 2004. - 567 с. - (Серія "Вища освіта ХХІ століття"). - Бібліогр.: в кінці розд.
6. Литературные манифесты западноевропейских классицистов. – М., 1980.
7. Лосев І. В. Історія і теорія світової культури. Європейський контекст : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / І. В. Лосев. - К. : Либідь, 1995. - 224 с.

8. Лобас В. Х. Українська і зарубіжна культура : навч. посіб. для студ. вищ. закладів освіти / В. Х. Лобас ; Міжрегіональна Академія управління персоналом. - К. : МАУП, 2000. - 221 с.
9. Томашевский П. О золотом веке испанской драмы // Традиция новизна. – М., 1981.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Що вам відомо про походження терміну «бароко» ?
2. Розкажіть про філософію та естетику бароко ?
3. У чому трагізм реалізму Караваджо? Що таке «караваджизм» ?
4. У чому полягала наукова революція XVII століття ?
5. Визначте основні риси епохи Просвітництва.
6. Розкажіть про класицизм, як художньо-естетичний напрям.
7. Проаналізуйте суспільно-політичні передумови просвітництва.
8. Література Просвітництва та реформа театру.
9. Розкажіть про зародження нових музичних жанрів.

Тестові завдання до теми №8:

1. Термін «бароко» :
 - а) ім'я одного з митців XVI століття;
 - б) означає гармонію зовнішнього світу;
 - в) “Perla baltosa” – перлина неправильної форми.
2. Світ в культурі бароко розглядався:
 - а) як втілення гармонії;
 - б) безмежний та мінливий;
 - в) втілення задумів митця та прояв «Вищого розуму».
3. Головним сюжетом барокового мистецтва є:
 - а) конфлікт між почуттям та обов'язком;
 - б) зображення почуттів людини;
 - в) духовне випробування людини.
4. Людина в мистецтві бароко зображується як:

- а) вінець творіння;
- б) складна і багатогранна особистість;
- в) особа яка перебуває в конфлікті із суспільством.

5. Барокова культура стає синтезом:

- а) ідей раціональної світобудови та метафізики;
- б) Середньовіччя та Ренесансу, християнства та античності;
- в) Гуманізму та теології.

6. Митці бароко намагалися пробудити в людині:

- а) релігійні та містичні настрої;
- б) відчуття власного панівного становища в світі;
- в) спонукати людину до пошуку вічних істин, себе, Бога.

7. Автор філософської драми «Життя це сон»:

- а) Гете;
- б) Расін;
- в) Кальдерон.

8. За висловом Джона Лока людський розум:

- а) зосередження «вроджених ідей»;
- б) «чиста дошка» на якій досвід пише свої письмена;
- в) арена боротьби між добром і злом.

9. В епоху Просвітництва поряд з поняттям «розум» чільне місце посідає поняття:

- а) людини як абсолютно вільної особистості;
- б) Бога як втілення всесвітнього розуму;
- в) природи.

10. Метою суспільного виховання в добу Просвітництва стає:

- а) виховання вірогідного;
- б) формування людини – митця;
- в) виховання громадянина.

Теми 9. Актуальні проблеми сучасної культури

Причини виникнення глобальних проблем. Глобальне моделювання як основна проблематика футурологічних досліджень Римського клубу. Новий гуманізм: почуття глобальності, любов до справедливості та нетерпимість до насилля. Трансформація особистості як „людська революція”. Міжкультурні комунікації. Міжкультурні непорозуміння як основа світових конфліктів ХХІ ст.

Соціокультурна криза. Дисгармонія соціального і культурного: на рівні суспільства; на рівні взаємодії людини і суспільства; на рівні особистості. Шляхи розв’язання соціокультурної кризи в історії людського суспільства і культури. Духовне оновлення культури як актуальність сьогодення.

Тенденції культурної універсалізації. Модернізація. Поняття аккультурації. Культура і особистість в сучасному світі. Саморозвиток та самореалізація особистості в процесі творчості. Процес соціалізації як самовизначення особистості. Фактори соціалізації та інкультурації в сучасному світі.

Культура ХХ ст. відбила ту кризу, в яку повільно входила техногенна цивілізація. Сучасне виробництво, що породило новий тип цивілізації, індустріальне суспільство привело до дійсного панування безособових економічних, технологічних, політичних структур над живою людською діяльністю, індивідуальним «Я» справжньої культури. Через армію стандартна модель мегамашини передавалася від культури до культури, починаючи з епохи Стародавнього Сходу. Людина з властивою їй індивідуальністю і творчим потенціалом виявляється стандартною деталлю соціальної машини, функціональним придатком технологічного процесу. Індивід пасивно сприймає форми життя, нав’язані йому соціумом, і перестає жити самотутнім вільним життям. «Втеча від свободи» приводить до трагедійності особистісного буття, породжує безсуб’єктні соціокультурні форми ..

У ХХ ст. цілком виявилися кризові явища сучасної цивілізації, що виникла на руїнах Середньовіччя. Культура цієї цивілізації склалася на основі особливих відносин людини і природи, людина прагнула вирватися з залежності від природи і вищими її цінностями визнавалася панування людини над природою, прогрес, відновлення,

нарощування технологічних і наукових знань. Розвиток техніки і технології як знаряддя панування людини над природою стали головними цілями суспільного розвитку. У результаті-виникла ситуація, коли постійне нарощування матеріального багатства на основі відновлення техніки перетворило людину в просте знаряддя ефективної економічної діяльності.

Негативно впливає на культуру також надмірна організованість наших суспільних умов. Наскільки правильно, що організоване суспільство є передумовою і наслідком культури, настільки очевидно також, що на певному етапі зовнішня організація суспільства починає здійснюватися за рахунок духовного життя. Особистість і ідеї підпадають під владу інститутів суспільства, замість того, щоб впливати на них і підтримувати в них живий початок.

Література:

1. Бахтин М.М. Слово в романе // Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет. – М.: Художественная литература, 1975. – с.72-233.
2. Бердяев Н. Самопознание: Сочинения. – М.: Издательство «ЭКСМО-Пресс»; Харьков: Издательство «Фомео»; 2001. – 624 с.
3. Мясло К.Г. Космогонические образы мира: между Западом и Востоком // Культура, человек и картина мира: Сб. ст. // Ин-т философии АН СССР. – М.: Наука, 1987. – с.227-262.
4. Степанянц М.Т. Мир Востока: Философия: Прошлое, настоящее, будущее: Монография. – М.: Восточная литература, 2005 – 375 с.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Якщо для середньовіччя головним поняттям був Бог, для Нового часу – розум, то для людини ХХІ ст. таким поняттям є (.....).
2. Поясніть вислів відомого вченого К. Леві – Страсса: «Відірвавши людину від усього іншого світу, західний індивідуалізм позбавив її захисту. Людина, яка вірить у безмежність своїх можливостей, приречена до самознищення».

3. Що дає підстави деяким сучасним науковцям стверджувати про можливе «повернення» до минулого, але на іншому рівні; робити висновок, що «народжувана планетарна цивілізація за своєю суттю може стати “неорабовласницькою”»?
4. Чи актуально звучать сьогодні слова Д. Дідро: «Людина є єдиний пункт, від котрого має все починатися та до котрого має все повернутися»?
5. У вік інформатизації все більшу роль відіграє синтез науки, технології та поезії. Поясніть роль «поетичної компоненти» у соціально- економічній структурі інформаційного суспільства.
6. Чим пояснюються тяжіння сучасних вчених до традицій давнього, особливо східного світоуявлення?
7. Чим сьогодні викликаний перехід від адаптивної парадигми освіти до креативної?
8. Які чинники визначають стратегію формування креативної особистості XXI ст.?

Тестові завдання до теми №9:

1. Напрямок в художній культурі XX ст., який проголосив зображення сфери невідомого головною метою мистецтва :
 - а) модернізм;
 - б) сюрреалізм;
 - в) авангардизм;
 - г) футуризм.
2. Автор критичної статті “Квінтесенція ібсенізму”, що поклала початок переосмислення театрального мистецтва для європейських митців театру :
 - а) М.Реріх;
 - б) Б.Шоу;
 - в) М.Метерлінк;
 - г) Е.Золя.
3. “Руські сезони” в Парижі відкрили світу неперевершений талант танцівника:

- а) Вацлава Ніжинського;
- б) М. Фокіна;
- в) Сергія Дягілева;
- г) Сержа Лифаря.

Цією картиною Пабло Пікассо у 1907 році започаткував кубізм, як художній напрямок:

- а) “Голуб миру”;
- б) “Авіньйонські дівчата”;
- в) «Поцілунок» ;
- г) «Чоловік у капелюсі».

5. Умовний термін для позначення загальних новаторських напрямів у художній культурі XX ст.

- а) модернізм;
- б) сюрреалізм;
- в) авангардизм;
- г) футуризм.

6. Модний мистецький твір у XX ст. отримав назву :

- а) бестселер;
- б) шансон;
- в) шлягер;
- г) мюзикл.

7. Одним з ідеологів сюрреалізму вважається італійський архітектор:

- а) Антоніо Гауді;
- б) Луї Арагон;
- в) Сальвадор Далі;
- г) Артюр Рембо.

8. З.Бжезинський любив повторювати: “Якщо Рим дав світу право, Англія –парламентську діяльність, Франція – культуру і республіку, то сучасні США дали світу НТР та...”

- а) контркультуру;
- б) масову культуру;
- в) шоу-бізнес;

г) мелодраму.

9. На межі XIX та XX ст. в Росії відбувався культурний ренесанс, який отримав назву

- а) декаданс;
- б) чисте мистецтво;
- в) романтизм;
- г) срібний вік.

10. У 1983 році починається використання :

- а) сотових телефонів;
- б) комп'ютерів;
- в) абонементів до мистецьких заходів;
- г) лазерного освітлення сцени.